

п56

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ПОНОМАРЕНКО Людмила Володимирівна

УДК 321.7:316.422

**ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ
ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ**

23.00.03 – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2015

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичних наук Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник –

доктор політичних наук, професор
Дмитренко Микола Андрійович,
Інститут Служби зовнішньої
розвідки України,
проректор з наукової роботи.

Офіційні опоненти:

доктор політичних наук, професор
Кіндратець Олена Миколаївна,
Запорізький національний університет,
кафедра політології, професор;

кандидат політичних наук, доцент
Козьма Василь Васильович,
Національний університет
фізичного виховання і спорту України,
кафедра соціально-гуманітарних
дисциплін, доцент.

Захист відбудеться 30 червня 2015 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

3 дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 28 травня 2015 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Я. Волянчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми обумовлена домінуючими на початку третього тисячоліття тенденціями політико-культурного розвитку, процесами глобалізації, демократизації, інформатизації та інтелектуалізації, що супроводжуються зростанням ролі інновацій у всіх сферах суспільного життя. Інноваційна орієнтація на динаміку політичного життя суспільства може бути запорукою конкурентоспроможності й успіху держави та кожного її громадянина. Сьогодні перед людством постає проблема створення дієвої інноваційної моделі суспільно-політичного розвитку, ефективність якої значною мірою залежить від цілеспрямованої політики, від того, наскільки дії та заходи її суб'єктів у сфері регулювання інноваційних процесів будуть виваженими, обґрунтованими й функціонально спрямованими. Відтак розробка та впровадження інноваційної політики має формуватися на основі стратегічних цілей і тактичних завдань демократичного розвитку, його ціннісних та культурних детермінант.

З проголошенням курсу на демократизацію Україна у якості стратегії подальшого розвитку також долучилася до глобальних трансформаційних процесів сучасного світу. Курс на входження до європейської спільноти як асоційованого, а згодом і повноправного члена ЄС, сформував широке коло нагальних питань, пов'язаних із політичним, економічним, соціальним, культурним, гуманітарним зростанням. Актуалізувалася проблема дослідження політико-культурних пріоритетів державної політики, загалом, й інноваційної, зокрема. Гуманізм, орієнтири демократії, громадянського суспільства, соціально-правової держави варто закласти у пріоритетні основи нинішньої інноваційної політики України як потужні імпульси державотворення та формування здатності людини до інноваційного мислення, інноваційної політичної культури, нової якості розвитку владно-суспільних відносин.

Парадигмою сучасного цивілізаційного поступу вважається комплексне запровадження інновацій. Теоретичне обґрунтування такої парадигми започатковано в економічних дослідженнях М. Кондратьєва, М. Туган-Барановського, Й. Шумпетера та інших. Проблеми інноваційної діяльності та вдосконалення державної інноваційної політики аналізуються й сучасними науковцями, серед яких З. Адаманова, А. Гальчинський, В. Гесць, В. Горбатенко, В. Горбулін, Б. Данилишин, М. Дмитренко, Г. Зеленько, О. Майборода, В. Семиноженко, В. Тертичка, М. Шульга та багато інших. Змістовно близькі питання модернізації, трансформації, демократизації, демократичного транзиту в Україні, розвитку політико-правової культури суспільства, інновацій в освіті розглядалися у наукових працях вітчизняних вчених В. Андрущенко, Т. Андрущенко, Б. Андрусишина, О. Антонюка, В. Бабкіна, О. Бабкіної, В. Бебика, В. Беха, І. Бідзюри, М. Бойчука, С. Бульбенюк, К. Вашенка, І. Варзара, Б. Гаврилишина, М. Головатого, В. Євтуха, О. Картунова, О. Кіндратець, В. Козьми, А. Колодій, В. Корнієнка, В. Кременя, Н. Латигіної, М. Михальченка, О. Новакової, М. Остапенко,

Т. Панченко, Ф. Рудича, С. Рябова, В. Савельєва, М. Сазонова, В. Ткаченка, Ю. Шайгородського та інших.

Незважаючи на значну увагу науковців до проблем інноваційної політики, залишається низка невіршених завдань. Недостатньо досліджені, зокрема, поняття інноваційної політичної культури, проблеми її формування та впливу інновацій на демократичний політико-культурний розвиток. Необхідність теоретичного та практичного вирішення зазначених проблем зумовила спрямованість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась у рамках науково-дослідної теми кафедри політичних наук Інституту політології та права Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Проблеми політичної модернізації і трансформації: світовий досвід та українські реалії», що входить до Тематичного плану науково-дослідних робіт НПУ імені М. П. Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук», затверджений Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 26 грудня 2012 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 28 лютого 2013 року).

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних і прикладних засад формування інноваційної політики держави в контексті демократичного політико-культурного розвитку та вироблення практичних рекомендацій щодо подолання головних суперечностей на шляху побудови дієвої інноваційної моделі суспільно-політичного розвитку України.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення низки *завдань*:

- виокремити основні етапи розвитку теорії інновацій, витoki й еволюцію парадигми інноваційного розвитку в історії політичної думки;
- визначити понятійно-категоріальну основу дослідження, сформулювати сутність дефініцій «інноваційна модель суспільно-політичного розвитку», «інноваційний розвиток політичної системи», «інноваційна політика», «інноваційна політична культура» та їх політологічне навантаження;
- проаналізувати методологічні основи, що застосовуються у сучасному науковому дискурсі, для розуміння сутності демократичних інновацій та інноваційної політики;
- з'ясувати сутність та основні форми демократичних інновацій у політико-культурній сфері, здійснити аналіз їх якісних характеристик і дослідити роль останніх при проєктуванні демократичних інновацій;
- охарактеризувати особливості залучення громадян до спільного політико-культурного простору через різні форми демократичних інновацій та з'ясувати, як особливості їх дизайну впливають на формування інноваційної політичної культури;
- розкрити основні ціннісні детермінанти та функції інноваційної політики в умовах сучасних політико-культурних змін;

- встановити сутність поняття, структуру та суперечності розвитку громадянської культури та суспільної самоорганізації як орієнтирів інноваційного розвитку України;

- дослідити інноваційні можливості основних форм громадської залученості до процесу прийняття суспільно важливих рішень на шляху розвитку політико-культурної сфери сучасного українського суспільства.

Об'єктом дослідження є політико-культурний розвиток в умовах сучасних демократичних перетворень.

Предметом дослідження є інноваційна політика в контексті демократичного політико-культурного розвитку.

Методологічну основу дослідження становить поєднання наукових принципів, методів і методологічних підходів до осмислення інноваційної політики в контексті демократичного політико-культурного розвитку. Дослідницька стратегія побудована за принципами об'єктивності, науковості, діалектики, всебічності, плюралізму, послідовності, конкретності, системності, цілісності, історизму, комплексності.

Суттєве місце у дисертації відводиться узгодженню різних методологічних підходів, які визначають загальний характер, проблемне поле, евристичний потенціал досліджень сутності інновацій, інноваційного розвитку, інноваційної політики в сучасній політичній науці. Відображено окремі положення міждисциплінарного, цивілізаційного, системного, синергетичного підходів. *Аксіологічний підхід* надав інструментарій для аналізу змін у ціннісній системі суспільств та їх впливу на процес політичного розвитку, дозволив обґрунтувати суспільну значимість інноваційної політичної культури у розбудові демократичних політичних інститутів і відносин, ефективній реалізації інноваційної політики держави. Застосування *політико-культурного підходу* дало можливість перейти від поверхового бачення інноваційної політики до витоків суспільних традицій, уявлень, ціннісних орієнтацій тощо, які існують у свідомості всіх членів суспільства. *Політико-антропологічний підхід* спрямований на вивчення внутрішнього світу людини, за допомогою якого вона реалізує себе як творець політичної та державницької реальності.

Сутність наукової проблеми та специфіка джерельної бази зумовили міждисциплінарний характер дослідження інноваційної політики з використанням світоглядних, загальнонаукових та власне політологічних методів пізнання. Зокрема, еволюція парадигми інноваційного розвитку відтворена на базі *історичного* методу. За допомогою *діалектичного* методу досліджені якісні і кількісні параметри інноваційної моделі суспільно-політичного розвитку як внутрішньо суперечливого феномену. *Порівняльний* метод дав змогу зіставити різноманітні практики впровадження різних демократичних інновацій у політико-культурній сфері. Використання *системного* методу дозволило дослідити інноваційну політику як цілісну багаторівневу динамічну систему. *Інституційний* метод розкрив сучасні тенденції взаємовпливу основних елементів політичної системи окремих

зарубіжних країн і сучасної України, які варто враховувати при формуванні інноваційної політики задля подальших демократичних перетворень.

Емпіричною базою послуговували результати вибіркового опитування населення України, соціологічних зрізів, експертних оцінок, проведених Інститутом соціології НАН України, Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», соціологічною службою Центру Разумкова, Київським міжнародним інститутом соціології; статистичні дані Всесвітнього Економічного Форуму; дані дослідження Міжнародної школи бізнесу INSEAD і Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), представлених в аналітичній доповіді «Глобальний індекс інновацій 2014» (The Global Innovation Index 2014), а також інформаційні матеріали низки інших міжнародних товариств і асоціацій. Використано дані Державної служби статистики України та інших відомств. Проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини у сфері інноваційної політики.

Наукова новизна дослідження полягає у з'ясуванні діалектичного взаємозв'язку впровадження інновацій і демократичного політико-культурного розвитку; визначенні особливостей формування інноваційної політики держави та виявленні політико-культурних детермінант її практичної реалізації. Виходячи з цього, в дисертації сформульовано ряд принципових наукових положень, які визначають її сутність і спрямування.

Уперше:

- здійснено комплексний політологічний аналіз феномену інноваційної політики, запропоновано її авторське визначення як цілеспрямованої діяльності суб'єктів у сфері керівництва й управління суспільними процесами на основі концептуально оформленої системи ідей, підходів, принципів, стратегій, пріоритетів і засад інноваційного розвитку держави та суспільства, організаційно-практичних заходів і методів планування, стимулювання, регулювання та контролю процесів інноваційної діяльності, що забезпечує не лише формування системи державного управління, комунікацій, інститутів влади, а й розвиток відповідної політико-культурної сфери, інноваційної інфраструктури, розробку та впровадження нових форм участі громадян у процесі прийняття суспільно-політичних рішень та форматів соціально-політичних інтеракцій на інноваційних засадах;

- обґрунтовано значення інноваційної політичної культури як домінуючого джерела інноваційного поступу держави, а також чинника, що сприяє подальшому демократичному розвитку суспільства; запропоновано її визначення як системи поглядів, ціннісних орієнтацій, знань, умінь, зразків політичної поведінки, стилю діяльності суб'єктів політичного процесу, моделей функціонування політичних інститутів, творчих здібностей та досвіду цілеспрямованої розробки, підготовки, комплексного впровадження інновацій у різні сфери суспільного життя;

- сформульовано власне бачення інноваційної моделі суспільно-політичного розвитку як моделі запровадження нового політичного дизайну, реалізації таких якісних характеристик інновацій в політико-культурній сфері,

що стимулюють налагодження конструктивного діалогу влади та громадянського суспільства, розширюють та поглиблюють участь громадян у процесі прийняття суспільно значущих рішень (зокрема, через самоорганізацію та інші горизонтальні форми політичної комунікації), сприяють формуванню громадянської свідомості та нової політичної культури.

Дістали подальшого розвитку:

- розкриття сутності демократичних інновацій через реалізацію останніми основних демократичних якісних характеристик (інклюзивності, громадського контролю, виваженого судження, транспарентності, ефективності та адаптивності); встановлено взаємозв'язок між демократичними інноваціями та демократичним благами, поєднання яких призводить до появи якісно нових форм взаємодії влади та громадянського суспільства, що кваліфікуються суспільством як легітимні та гідні інституціоналізації;

- наукове обґрунтування моделі інноваційної політики України, у якій органічно поєднуються процеси державного регулювання та самоорганізації громадян в умовах переходу до демократії з урахуванням зарубіжного досвіду запровадження новітніх досягнень та їх раціонального використання у політичній сфері. Визначено, що модель інноваційної політики має бути зорієнтована на громадянина та соціальні інвестиції у людський капітал, формування сучасної інфраструктури життєзабезпечення кожної людини, утвердження гуманітарних пріоритетів розбудови державності та розкриття потенціалу української культури;

- розуміння інноваційного розвитку політичної системи як зміни її якості, що досягається не хаотичним реформуванням або частковою модернізацією існуючої політичної системи, а появою альтернативної концепції політичного розвитку. Докорінні, глибокі якісні перетворення спрямовані на кардинальне поліпшення всіх сфер політичного життя, політичної організації суспільства, утвердження нових норм і цінностей, формування нових політичних інститутів, політичної культури, форм взаємодії держави і громадянського суспільства тощо. Якщо така концепція стає складовою стратегії розвитку існуючої політичної системи без зміни останньої, то мають місце модернізація, реформування, але не інноваційний розвиток.

Поглиблено:

- теоретичне осмислення пріоритетів, принципів, завдань, основних концептуальних засад, стратегічних орієнтирів, а також суспільно-політичних функцій інноваційної політики держави, що виявляються у розвитку людського капіталу, освіти та науки, формуванні інноваційної культури, пошуку власного місця у мінливій глобальній структурі світу, спроможності запровадити адекватні викликам часу нові політичні форми, моделі, забезпеченні стійкого (сталого) суспільного розвитку, побудові держави на демократичних засадах, технологічному прогресі, дотриманні принципів соціальної справедливості, подоланні економічної та соціальної нерівності й інші.

- методологію дослідження інноваційної політики, що ґрунтується на компаративному аналізі основних теоретичних концепцій і підходів до

розуміння сутності й особливостей політичних аспектів інноваційного розвитку держави та суспільства, вироблення та реалізації інноваційної політики держави й подальшого розвитку її організаційних характеристик.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає у комплексному політологічному аналізі взаємозв'язку політичної культури та інноваційного розвитку, можливості подальшого дослідження сутності й особливостей політико-культурних аспектів інноваційного поступу держави та суспільства, шляхів вироблення та реалізації інноваційних стратегій та інноваційної політики.

Основні положення дослідження дають змогу розробити практичні методики, програми, заходи та пропозиції щодо стимулювання громадської залученості та зростання громадської активності у розробці й прийнятті суспільно-політичних рішень; створення механізмів реальної взаємодії та партнерства владного і громадського секторів; становлення та розвитку інноваційної культури суспільства і громадянської свідомості.

Матеріали дисертації можуть бути корисними у навчальному процесі – при підготовці лекційних та семінарських занять із політології, загальної теорії політики, основ демократії, політичної культури та інших дисциплін, а також у розробці новітніх спецкурсів соціально-гуманітарного циклу.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дисертації доповідались та обговорювались на міжнародних і всеукраїнських наукових заходах, зокрема: Міжнародній науковій конференції «Сьомі юридичні читання. Культура і право на початку XXI століття» (Київ, 19–20 травня 2011 р.); Звітно-науковій конференції студентів «Освіта та наука у вимірах XXI століття» (Київ, 10–12 квітня 2012 р.); Міжнародній науковій конференції «Восьмі юридичні читання. Правові проблеми взаємодії влади і громадянського суспільства» (Київ, 10–11 жовтня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Суспільно-політичні та соціокультурні процеси в Україні і світі» (Київ, 31 травня – 1 червня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції курсантів, студентів та молодих учених «Проблема традиції в українській культурі» (Харків, 31 жовтня 2013 р.); V Конгресі політологів України «Стратегічний курс України: політологічний дискурс» (Київ, 28 березня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Політика і духовність в умовах глобальних викликів» (Київ, 2–3 квітня 2014 р.); Міжнародній науковій конференції «Шляхи розвитку в сучасних гуманітарних і соціальних науках» (Угорщина, Будапешт, 25 – 27 липня 2014 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць, серед яких 10 статей у фахових виданнях з політичних наук (у тому числі й зарубіжних) та 4 – у тезах наукових конференцій.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (259 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 221 сторінку, основний зміст дисертації – 190 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються його об'єкт і предмет, мета та завдання; характеризуються теоретико-методологічні засади, обґрунтовується наукова новизна, теоретичне та практичне значення; окреслюється рівень апробації результатів, подаються дані про публікації автора, структуру і обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційної політики» – досліджено основні етапи становлення теорії інновацій і парадигми інноваційного розвитку з позицій політологічного аналізу; обґрунтовано роль інновацій, інноваційної політики, інноваційного розвитку для якісно нового суспільства на демократичних засадах.

У підрозділі 1.1. – «Теорія інновацій та парадигма інноваційного розвитку в історії політичної думки» – досліджується еволюція концептуально-теоретичного осмислення феномену інновацій, інноваційного розвитку в історії політичної думки. На початковому етапі (друга половина XIX ст.) інноваціями вважалися «нововведення», «технічний прогрес», тобто явища, пов'язані зі впровадженням або появою чогось нового. Другий етап, що почався наприкінці XIX ст., ознаменувався іменною персоніфікацією теорії, відколи у працях культурологів вперше з'являється відносно вузьке, позаекономічне поняття «інновація», що ототожнюється з копіюванням іншого досвіду, традицій і моделей поведінки. Третій етап умовно тривав зі середини і до кінця XX ст. та характеризував змістовне наповнення терміну «інновація»: від базової дефініції – «нова функція виробництва», до узагальнюючої – «перетворення потенційного науково-технічного прогресу на реальний із комерційним упровадженням нової продукції, нової технології чи нових засобів виробництва». Для четвертого етапу (з кінця XX ст.) властиве універсально-міждисциплінарне трактування – «сукупність прогресивних, якісно нових змін, що безперервно виникають у часі та просторі».

Утвердження парадигми інноваційного розвитку пов'язують із виявленням довготривалих циклічних коливань в економіці. Однак, аналіз результатів дослідження внутрішнього розвитку цивілізацій засвідчує взаємозумовленість економічного та політичного розвитку, взаємозалежність пануючого технологічного устрою з існуючим політичним порядком, та доводить, що економічні коливання спричиняють коливання у політиці; зміна політичного устрою призводить до зміни економічного укладу і навпаки, що дає можливість екстраполювати наявні в межах теорії інноваційного економічного розвитку концепції на політичну площину.

У підрозділі 1.2. – «Понятійно-категоріальний апарат аналізу інноваційної політики в умовах демократичного політико-культурного розвитку» – здійснено критичний аналіз дефініцій, пов'язаних із феноменом інноваційної політики, які використовуються сучасними дослідниками («інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний розвиток», «інноваційна культура» та ін.). Обґрунтовано адекватність застосування поняття

«інноваційна політика» у дослідженнях демократичного політико-культурного розвитку.

Узгодження різних наукових підходів дозволило окреслити у найзагальнішому розумінні інноваційну політику як цілеспрямовану діяльність, яка охоплює створення й удосконалення організаційних структур та ідеологічних засад взаємодії між громадянами в усіх сферах суспільного життя (політичній, економічній, культурній і т.д.) з реалізації особистих і спільних інтересів; визначення і правове закріплення форми державного правління, політичного режиму, державно-територіального устрою, основних цілей і функцій держави, їх пріоритетності; розподіл повноважень між гілками та вищими органами державної влади; розробку та реалізацію стратегії розвитку громадянського суспільства, самоврядування та самоорганізації населення, а також структури органів державної влади відповідно до стратегічних цілей; формування нової громадянської культури тощо. Головною метою інноваційної політики є створення соціально-економічних, політико-культурних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни та гарантування ефективної реорганізації державних інститутів і життя всього суспільства, формування та впровадження нових форм і методів комунікації, засвоєння суспільством цінностей громадянської участі, утвердження в масовій політичній свідомості демократичних норм та активістських установок. Запровадження до категоріального апарату політичної науки дефініцій «інноваційна модель суспільно-політичного розвитку», «інноваційний розвиток політичної системи», «інноваційна політична культура» актуалізує не лише проблематику демократичного політико-культурного розвитку, а й розробку певного дискурсивного поля, в рамках якого проводяться політологічні дослідження цих феноменів.

Підрозділ 1.3. – «Методологічні основи пізнання сутності демократичних інновацій та інноваційної політики» – розкриває основні наукові принципи, методи і підходи, за допомогою яких реалізуються сучасні дослідження взаємозв'язку між теорією та практикою впровадження інновацій у суспільно-політичне життя та особливостей політико-культурних аспектів інноваційного розвитку. Відносна новизна політологічних розвідок у галузі інноваційних процесів сприяє розширенню сучасних теоретико-методологічних засад аналізу інноваційного розвитку держави, взагалі, та інноваційної політики, зокрема. Дотримання імперативу науковості й об'єктивності, оптимальне поєднання теоретичних і емпіричних, кількісних та якісних методик дозволяє сучасним науковцям ґрунтовно дослідити сутність феномену демократичних інновацій, їх якісні характеристики, особливості становлення основних концепцій теорії інноваційного розвитку, значення інноваційної політики, її ціннісні детермінанти та функції в контексті сучасного демократичного політико-культурного розвитку тощо.

Затребуваність подальшого вивчення інноваційної проблематики, особливо її політико-культурного виміру, обґрунтовує використання широкого

арсеналу існуючих методологічних підходів (міждисциплінарного, системного, синергетичного, аксіологічного, політико-культурного та політико-антропологічного), що застосовуються у сучасному політологічному дискурсі. За допомогою цивілізаційного підходу трактуються такі впливові нині концепції, як концепція постіндустріального суспільства, інформаційного суспільства, суспільства знань і ролі інновацій в їх становленні та розвитку.

У другому розділі – «Демократичні інновації в політико-культурній сфері: зарубіжний досвід і можливість його впровадження в Україні» – здійснюється порівняльний аналіз та оцінка якісно різних типів демократичних інновацій, що запроваджені у різних країнах світу з точки зору реалізації якісних характеристик демократичних інститутів; з'ясовується їх значення у формуванні інноваційної політичної культури.

Підрозділ 2.1. – «Сутність, форми та якісні характеристики демократичних інновацій» – характеризує основні параметри демократичних інновацій, що запроваджуються в політико-культурній сфері. Серед цих характеристик: інклюзивність (англ. «inclusiveness» – осмислюється спосіб, яким політична рівність реалізується, принаймні, у двох аспектах участі: присутність і можливість висловлювання), громадський контроль (англ. «popular control» – вимагає розгляду міри, якою учасники здатні впливати на різні аспекти процесу прийняття рішень), виважене судження (англ. «considered judgement» – включає в себе розуміння громадянами як технічних деталей проблеми, що розглядається, так і перспектив інших громадян), транспарентність (англ. «transparency» – зосереджує свою увагу на прозорості процесу як для учасників, так і для широкої громадськості), ефективність (англ. «efficiency» – передбачає врахування пов'язаних з участю витрат, що накладаються як на громадян, так і на органи державної влади) та адаптивність/здатність до пристосування, трансферу (англ. «transferability» – дає можливість оцінити, чи можуть дизайни функціонувати в різних політичних контекстах, що розглядаються з точки зору політичної системи або типу проблеми).

Вказані блага виступають у якості аналітичної основи для оцінки демократичних якостей інновацій, що дозволяє узгодити теоретичні та емпіричні дослідження інновацій і отримати корисні порівняльні відомості стосовно різних режимів участі громадян та уявлення про те, як особливості дизайну демократичних інновацій впливають на формування інноваційної політичної культури та якісну характеристику демократичної організації життя всього суспільства.

Підрозділ 2.2. – «Спільне бюджетування як інноваційна форма політичної участі громадян» – зосереджений на процесі функціонування партисипативного бюджету (participatory budgeting) як інноваційної форми залучення громадян до прийняття суспільно важливих рішень. У контексті пошуку нових форм і методів залучення громадян до процесу вироблення та прийняття рішень на місцевому рівні набуває наукового значення дослідження процесу демократичного обговорення та прийняття рішень, такого типу

партисипаторної демократії, в якій рядові громадяни за допомогою народних зборів і представницьких бюджетних форумів беруть участь у розподілі частини муніципального або державного бюджету.

Підкреслюється, що участь громадян у бюджетному процесі дає їм змогу визначити, обговорити та розмістити, відповідно до пріоритетів, витрати на громадські потреби, що впливає на справедливість та раціональність використання державних коштів, сприяє інклюзивності, підзвітності чиновників, збільшенню рівня громадської участі, особистої відповідальності щодо стану суспільних справ і змоги впливати на рішення влади, набуттю громадянських навичок, утвердженню демократичних норм, цінностей та активістських установок, формуванню політичної культури нового типу.

У підрозділі 2.3. – *«Особливості залучення громадян до спільного політико-культурного простору через “міні-громадськість”»* – висвітлюються особливості запровадження демократичних інновацій, функціональною ознакою яких є залучення громадян до спільного політико-культурного простору через механізм випадкового вибору. Серед широкого кола «міні-громадськостей» вирізняються громадянські асамблеї, форуми, журі громадян, групи планування, консенсус-конференції, дорадчі опитування тощо, які дедалі частіше практикуються у розвинених індустріальних демократіях. Зазначається, що розроблення та впровадження подібних інноваційних форм до спільного політико-культурного простору сприятиме засвоєнню суспільством демократичних норм і цінностей, надасть можливість громадськості контролювати процес реалізації державних рішень, визначати їх ефективність та адекватність, а також надавати свої пропозиції та рекомендації щодо подолання головних суперечностей на шляху реформування та побудови дієвої інноваційної моделі суспільно-політичного розвитку.

Вивчення досвіду функціонування подібних демократичних інновацій є цікавим і корисним з точки зору його практичного застосування в Україні при формуванні інноваційної політичної культури, ефективної інноваційної політики держави в контексті демократичного розвитку суспільства.

У підрозділі 2.4. – *«Засоби безпосереднього народовладдя та електронної демократії як чинники формування інноваційної політичної культури»* – здійснено спробу дослідити основні форми безпосереднього народовладдя (народні референдуми, ініціативи, передреферендумні обговорення) та проаналізувати деякі дизайни е-демократії, що засновані на досягненнях взаємодоповнюючих інновацій, зокрема: Міські збори 21-го століття (21st Century Town Meetings), відкриті дискусійні форуми (Open discussion forums), онлайн-дорадчі опитування (Online deliberative polling) та безпосередня (пряма) правотворчість за підтримки інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ). Доводиться, що пряма демократія може бути реалізована в широких масштабах, особливо з огляду на надзвичайні темпи змін у сфері ІКТ, які забезпечують винахідливі форми взаємозв'язку та співпраці між громадянами у всьому глобальному просторі. Досвід розвинених демократій підтверджує, що залучення громадськості через різноманітні прямі форми та засоби

волевиявлення, виявляється доцільним на всіх рівнях політичної взаємодії. Аналіз подібних практик доводить, що всі вони корисні та відіграють вагомую роль у формуванні інноваційної політичної культури, сприяють виробленню достатньо великою кількістю людей продуктивних моделей політичної поведінки, що базується на реалізації індивідуальних ресурсів.

Розгляд інноваційних форм взаємозв'язку та співпраці між громадянами в галузі електронної демократії засвідчив, що запровадження та реалізація дієвої й ефективної інноваційної політики в рамках проектування та використання інноваційних форм і засобів електронної взаємодії, які збільшують і поглиблюють участь громадян у процесі прийняття суспільно важливих рішень, може сприйматися як одна зі стратегій перенесення у мирне русло вирішення конфліктів, у тому числі й політичних. Здійснений аналіз окремих засобів і форм прямої та електронної демократії також доводить, що всі вони певною мірою сприяють утвердженню активістських установок, розвитку громадянської компетентності, стимулюванню громадсько-політичної ініціативності та формуванню інноваційної політичної культури громадян.

У третьому розділі – «Політико-культурний вектор інноваційної політики в Україні» – досліджується український вимір проблематики вироблення та реалізації інноваційної політики на шляху сучасних демократичних політико-культурних змін; формуються практичні рекомендації щодо її здійснення та подолання головних суперечностей, які виникають в українському суспільстві на шляху реформ.

Основна увага у підрозділі 3.1. – «Ціннісні детермінанти та функції інноваційної політики держави в умовах сучасних політико-культурних змін» – зосереджена на особливостях та перспективах цілеспрямованої політики держави в інноваційній сфері; аналізі основних суспільно-політичних функцій інноваційної політики держави.

Обґрунтовується, що формування гуманітарного, зокрема культурно-політичного образу суспільства, утвердження пріоритетів, які б забезпечили зближення України з цивілізованими державами світу, співдружність і співпрацю з ними є одним із головних завдань інноваційної політики держави. Зазначається, що насамперед інноваційна політика України має зосередитись на зміні самої структури політичної системи та трансформації політичного режиму до демократичного, розбудови соціальної, правової держави з розвинутим громадянським суспільством. Визначено, що необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації політико-культурної сфери та соціально-економічних відносин, формування нових ціннісних орієнтацій особистості є розвиток освіти і науки, що є базовими ціннісними детермінантами інноваційної політики. Доведено необхідність формулювання змісту ідеологічної доктрини як світоглядної квінтесенції державницьких та духовних орієнтирів, що характеризує сучасну інноваційну політику та слугує її структуроутворюючим елементом. Стрижнем вдалого формування та реалізації інноваційної політики держави мають стати розвиток людського капіталу; формування інноваційної

культури в державі, спроможної дати адекватні відповіді на виклики часу; пошук власного місця в мінливій глобальній структурі світу, нових політичних форм, моделей, які здатні забезпечити її стале зростання тощо.

У підрозділі 3.2. – «Громадянська культура та суспільна самоорганізація як орієнтири інноваційного розвитку України» – здійснюється аналіз різноманітних характеристик громадянської культури та її структури, виокремлюються основні суперечності її формування, що складають труднощі повноцінній самоорганізації громадян в Україні. Визначено, що саме громадянська культура істотно впливає на особливості політичного режиму, політичну поведінку людей та їхніх громадсько-політичних організацій.

Громадянська культура розглядається і як показник чи індикатор наявного рівня демократії в суспільстві, і як чинник та орієнтир інноваційного розвитку України. Доведено, що формування громадянської культури безпосередньо корелюється з громадянськими пріоритетами (розвиток самоорганізації громадян та інших горизонтальних форм політичної комунікації; формування самовідповідального громадянина; становлення української політичної нації, формування демократично орієнтованої правової держави тощо), що виступають у якості головних орієнтирів інноваційної політики держави, які варто розвивати задля побудови в Україні якісно нового демократичного суспільства.

У підрозділі 3.3. – «Інноваційні можливості прямої демократії на шляху розвитку політико-культурної сфери сучасного українського суспільства» – узагальнено значення основних засобів, форм, проявів прямої демократії для політико-культурного розвитку сучасної України.

Підкреслюється, що визначальними перешкодами на шляху їх запровадження є нестача у громадян реальних важелів та механізмів впливу на діяльність органів державної влади, низькі темпи розвитку інформаційного суспільства та поширення інформаційних технологій, відсутність скоординованих дій органів державної влади й місцевого самоврядування у рамках єдиної інноваційної політики держави тощо. Акцентується увага на різноманітних формах та проявах безпосередньої демократії – виборах, механізмі відкликання, референдумах, громадських ініціативах, зверненнях громадян до органів влади, зборах громадян, мітингах, демонстраціях і т. п., деяких прямих діях – несанкціонованих політичних страйках, бойкотах, пікетах, захопленнях адміністративних будівель тощо, а також засобам електронної демократії та ін. Участь у подібних практиках дозволяє громадськості активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, контролювати роботу посадових осіб, приводячи їх до відповідальності (підзвітності), що сприяє загальній активності суспільства, зацікавленості громадян суспільно-політичними процесами та формуванню свідомої громадянської позиції. Йдеться про перехід на якісно новий рівень політичної взаємодії, утвердження багаторівневої демократії.

У загальному нарисі перспективних напрямів удосконалення інноваційної політики України на шляху демократичного політико-культурного розвитку

визначено необхідність: вироблення механізмів імплементації у політичну практику потенціалу мережі організацій громадянського суспільства, що сприяє творчій самореалізації, артикулює та інтегрує суспільні інтереси; реорганізації й уточнення функцій чинних державних інститутів, створення нових форматів соціально-політичної інтеракції з метою забезпечення структурної повноти механізму державного управління, системної взаємодії між його елементами, підвищення професійної компетенції управлінських кадрів; розвитку багаторівневого врядування; визначення основних громадянських пріоритетів як орієнтирів інноваційної розвитку держави; передбачення можливостей для стимулювання громадської самоорганізації; створення консультативно-дорадчого органу з питань формування та реалізації єдиної державної інноваційної політики; розробки та запровадження довгострокової стратегії розвитку України на інноваційній основі із залученням провідних учених і фахівців, затвердження планів розвитку освітньої, наукової, інноваційної діяльності на середньострокову перспективу; посилення ролі самоврядності наукових установ, системи освітніх проєктів і моніторингу; реформування системи освіти з урахуванням вимог європейських стандартів, зважаючи на національні традиції; стимулювання навчання впродовж усього життя, виховання людини інноваційного типу мислення та культури тощо.

У Висновках викладені основні теоретичні узагальнення роботи, отримані за результатами реалізації завдань дисертаційного дослідження.

1. Дослідження основних етапів становлення теорії інновацій, витоків формування парадигми інноваційного розвитку засвідчує, що відповідні сучасні концепції зміщують економічні акценти на політичну площину – віднесення держави до передових або відсталих країн світу залежить не лише від економічного потенціалу, а й від політичного устрою, політичного клімату, політико-культурних перетворень, ефективності демократичних інститутів та громадянського суспільства. Еволюція теорії інновацій засвідчує, що інноваційний шлях поступу зумовлює соціально-економічний та політико-культурний розвиток суспільства, підвищення рівня життя населення, відкриває нові можливості реалізації творчого потенціалу особистості, а тому, створює умови для побудови якісно нового суспільства та демократичної організації життя. З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що життєздатність політичної системи найбільшою мірою залежить від її реагування на вимоги часу, врахування законів, закономірностей та тенденцій політичного життя суспільства.

2. Аналіз категоріального апарату та основних підходів до наукового тлумачення дефініцій розкриває сутність поняття «інноваційна політика» як процесу державотворення, спрямованого на розвиток демократії та громадянського суспільства, а також створення системи влади, що охоплює взаємовідносини індивідів, спільнот, політичних інститутів щодо реалізації їх інтересів, гармонізація яких є пріоритетом такої політики. Можливості її ефективної реалізації залежать від багатьох взаємопов'язаних чинників, серед

яких на сучасному етапі дедалі більшу роль відіграє формування та утвердження інноваційної політичної культури. Ефективність здійснення інноваційної політики також залежить від створення дієвої інноваційної моделі суспільно-політичного розвитку, у центрі уваги якої буде зміна взаємовідносин між громадянами та владою, активізація участь громадян у процесі прийняття суспільно значущих рішень, підвищення рівня громадянської свідомості та формування нової політичної культури, що безпосередньо позначається на процесах самоорганізації громадян і налагодженні конструктивного діалогу влади та громадянського суспільства.

3. Стрімка мінливість та динаміка політичного життя разом із зростаючими новими запитами громадянського суспільства до формування демократичної політичної системи вимагають і відповідного методологічного арсеналу політичної науки. Очевидним здобутком сучасного політологічного дослідження є оптимальне поєднання філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, принципів та підходів, теоретичних і емпіричних, кількісних та якісних методик пізнання політичних явищ, що дає можливість ґрунтовно дослідити сутність та особливості інноваційної політики, питання формування інноваційної політичної культури тощо. Водночас, сучасний науковий дискурс, різноманітність стилів мислення та плюралізм методологічних підходів до дослідження інновацій, інноваційної політики, які конкурують і взаємодоповнюють один одного, розширюють можливості і вибір засобів творчого пошуку та наукової самореалізації у цій царині знань.

4. При оцінці демократичних інновацій необхідно враховувати, якою мірою вони реалізують основні демократичні блага, а саме інклюзивність (відкритість до участі), громадський контроль, виражене судження, транспарентність (прозорість), ефективність та адаптивність. Поєднання цих якісних характеристик пропонує потужну аналітичну основу для оцінки демократичних інновацій, спрямованих на розширення та поглиблення участі громадян у процесі прийняття суспільно важливих рішень, формування інноваційної політичної культури. Комплексне дотримання вищезазначених якостей демократичних інновацій може забезпечити легітимність останніх та подальшу їх інституціоналізацію в рамках політичної системи. Йдеться про інституційне взаємодоповнення, за допомогою якого можлива реалізація оптимальних комбінацій якісних характеристик демократичних інститутів у такі способи, які нереальні при використанні лише окремих інновацій ізолювано одна від одної.

5. Дослідження інновацій у політико-культурній сфері зарубіжних країн надає можливість визначити, якою мірою вони враховують базові положення різноманітних демократичних теорій з метою їх інституціоналізації. Проте, сучасні держави часто не в змозі ефективно реалізувати демократичні блага. Сприяють їх реалізації, за прикладом успішного зарубіжного досвіду, саме демократичні інновації, зокрема народні збори (приміром, функціонування партисипативного бюджету у Бразилії), «міні-громадськості» (громадянські асамблеї в Канаді та громадянський форум у Голландії, журі громадян, групи

планування, консенсус-конференції, дорадчі опитування тощо), пряма правотворчість народу (у США та Швейцарії) та нові експерименти в галузі електронної демократії. Наведені зразки дають можливість порівняти якісно різні типи демократичних інновацій, з'ясувати значення та можливі наслідки їх застосування при формуванні та здійсненні інноваційної політики держави та виявити перспективні напрями вдосконалення сучасних демократичних практик за допомогою участі громадян у процесі прийняття суспільно важливих рішень.

6. Аналіз сучасної політико-культурної ситуації дає змогу дійти висновку, що формування та реалізація інноваційної політики сприяє істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального, гуманітарного потенціалу суспільства та особистості, у результаті чого відбуваються відчутні позитивні зміни в соціально-економічному та політичному житті країни. Відтак дослідження питань інноваційної політики зумовлене потребами практики, насамперед формування в Україні громадянського суспільства, громадянської культури, демократичної, соціально-правової держави. Розробка ефективної інноваційної політики держави, а також вироблення дієвої моделі інноваційного розвитку мають ґрунтуватися на досвіді сучасної цивілізації, власному довгостроковому пргнозі динаміки світових відносин, унікальних цивілізаційних та соціокультурних основах української нації, що сприятиме інтегруванню нашої держави до європейського співтовариства, дасть змогу зайняти гідне місце на міжнародній арені та забезпечити суспільний добробут своїх громадян. Саме на цих підставах, як зазначають фахівці, інноваційна орієнтація на мінливу суспільну динаміку стане запорукою подальшого демократичного політико-культурного розвитку та конкурентоспроможності в сучасному глобалізованому світі.

7. Проблема формування громадянської культури зумовлена, насамперед, загальними тенденціями демократизації всіх сфер суспільного життя. На цьому шляху вагомими є громадянські пріоритети як головні орієнтири інноваційної політики держави. Серед таких, із погляду прикладної реалізації, вирізняються процеси самоорганізації громадян у світлі розвитку політико-культурної сфери. Така самоорганізація є альтернативою конфронтації між владою і громадянами, чинником, спроможним консолідувати зусилля громадян та органів влади в Україні. Доказом цього є сьогочасний приклад появи суспільства мережевої самоорганізації на демократичних засадах, що, за допомогою різних інноваційних форм взаємодії та комунікації, об'єднало людей у масштабах всієї країни.

8. Подальший демократичний розвиток України, конструювання власної моделі інноваційного поступу, можливий лише за умови широкомасштабної підтримки інноваційних процесів громадянським суспільством та активізації інноваційного характеру державотворчої діяльності на основі свідомого сприйняття інноваційної політичної культури. На цьому шляху важливо об'єднати інтелектуальний капітал, високу відповідальність і загальнолюдські цінності, удосконалити всі складові інноваційного потенціалу держави, надати

інноваційному процесові певної організованості, регламентувати відповідні процедури, формувати позитивне ставлення людей до нововведень. Оптимізація інноваційного розвитку держави можлива на основі врахування культурно-історичних надбань суспільства та реальних можливостей, інтересів, мотивів громадян працювати на випередження та гідно сприймати сучасні виклики.

Серед перспективних напрямів, актуальних завдань подальших наукових розвідок – дослідження взаємозв'язку процесів політичної модернізації та інноваційного розвитку; формування стратегій інноваційної політики держави в контексті політичної трансформації; виявлення місця і ролі інноваційної політичної культури у забезпеченні сприятливого середовища для держави, суспільства, особистості. Вагомим нині видається розгляд інноваційної політики не лише як напряму державного управління, але й як сучасного довготривалого процесу державотворення, спрямованого на утвердження демократії та громадянського суспільства, у тому числі й громадянської культури. Вказані орієнтири потребують запровадження відповідних наукових здобутків у навчально-виховний процес, громадсько-політичну практику.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях

1. Марценюк Л. В. Інноваційний розвиток суспільства як об'єкт політологічного аналізу [Текст] / Л. В. Марценюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін [Відп. ред. О. В. Бабкіна]. — Випуск 6 : збірник наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — С. 79- 84.
2. Марценюк Л. В. Інновації за умов становлення інформаційної цивілізації: аксіологічний контекст [Текст] / Л. В. Марценюк // Освіта регіону. — 2012. — № 1. — С. 197-201.
3. Марценюк Л. В. Основні суспільно-політичні функції інноваційної політики держави в контексті глобалізаційних процесів ХХІ століття [Текст] / Л. В. Марценюк // Освіта регіону. — 2012. — № 3. — С. 73-76.
4. Пономаренко Л. В. Політичні передумови обрання Україною інноваційної моделі розвитку [Текст] / Л. В. Пономаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін [Відп. ред. О. В. Бабкіна]. — Випуск 9 : збірник наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. — С. 41-49.
5. Пономаренко Л. В. Інновації у політичному житті суспільства : цивілізаційний підхід [Текст] / Л. В. Пономаренко // «Гілея : науковий вісник» : Збірник наукових праць. — Випуск 75 (№ 8). — К., 2013. — С 472-474.
6. Пономаренко Л. В. Інноваційна політика в контексті модернізації політичної системи України: напрями і перспективи розвитку [Текст] / Л. В. Пономаренко // Науковий часопис Національного педагогічного

університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін [Відп. ред. О. В. Бабкіна]. — Випуск 11 : збірник наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. — С. 32-41.

7. Пономаренко Л. В. Пряма правотворчість народу в системі демократичних інновацій [Текст] / Л. В. Пономаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політика і духовність в умовах глобальних викликів. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін [Відп. ред. О. В. Бабкіна]. — Спецвипуск : збірник наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. — С. 479-487.

8. Пономаренко Л. В. Засоби безпосередньої демократії у формуванні інноваційної культури суспільства [Текст] / Л. В. Пономаренко // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. — II (4), Issue : 23. — Hungary, Budapest, 2014. — С. 84-89.

9. Пономаренко Л. В. Можливості засобів безпосередньої демократії у формуванні інноваційної культури [Текст] / Л. В. Пономаренко // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. — 2014. — № 3 (71). — С. 335-345.

10. Пономаренко Л. В. Демократичні інновації в політичній сфері, їх сутність та значення [Текст] / Л. В. Пономаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін [Відп. ред. О. В. Бабкіна]. — Випуск 16 : збірник наукових праць. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. — С. 26-30.

Тези наукових конференцій

11. Марценюк Л. В. Проблеми реформування державної служби в Україні / Л. В. Марценюк [Текст] // Сьомі юридичні читання. Культура і право на початку XXI століття : матеріали Міжнародної наукової конференції 19-20 травня 2011 року. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. — С. 554-556.

12. Марценюк Л. В. Інноваційна політика держави та її основні суспільно-політичні завдання в контексті глобальних постіндустріальних трансформацій [Текст] / Л. В. Марценюк // Освіта та наука у вимірах XXI століття: матеріали звітно-наук. конф. студентів 10-12 квітня 2012 р. / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; ред. рада: В. П. Андрущенко (голова) [та ін.]. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. — С. 150-151.

13. Марценюк Л. В. Політичні передумови інноваційного розвитку України [Текст] / Л. В. Марценюк // Восьмі юридичні читання. Правові проблеми взаємодії влади і громадянського суспільства : Міжнародна наукова конференція 10-11 жовтня 2012 року. — К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. — С. 344-346.

14. Пономаренко Л. В. Проблема традиції та інновації в контексті розвитку сучасного суспільства [Текст] / Л. В. Пономаренко // Проблема

традиції в українській культурі : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів та молодих учених (Харків, 31 жовтня 2013 року) ; Національний університет цивільного захисту України. — Х. : НУЦЗУ, 2013. — С. 78-80.

АНОТАЦІЇ

Пономаренко Л. В. Інноваційна політика в контексті демократичного політико-культурного розвитку. — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.03 — політична культура та ідеологія. — Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — Київ, 2015.

У роботі проведено комплексне політологічне дослідження інноваційної політики в контексті сучасного демократичного політико-культурного розвитку. Проаналізовано основні етапи розвитку теорії інновацій і узагальнено ідейні витоки парадигми інноваційного розвитку в історії світової та вітчизняної політичної думки. Розширено методологію дослідження демократичних інновацій та інноваційної політики, що ґрунтується на компаративному аналізі основних теоретичних концепцій і підходів до розуміння сутності та особливостей політико-культурних аспектів інноваційного розвитку держави та суспільства.

Досліджено основні форми та методи громадської залученості до процесу прийняття суспільно-важливих рішень в контексті реалізації інноваційної політики держави та формування політико-культурної сфери суспільства. Здійснено аналіз основних якісних характеристик демократичних інновацій в політико-культурній сфері різних зарубіжних країн, розкрита їх роль і значення у формуванні інноваційної політичної культури українського суспільства.

Ключові слова: інновації, демократичні інновації, інноваційний розвиток, інноваційна політика, інноваційна політична культура, громадянська залученість, самоорганізація суспільства, демократичний політико-культурний розвиток.

Пономаренко Л. В. Инновационная политика в контексте демократического политико-культурного развития. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.03 — политическая культура и идеология. — Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. — Киев, 2015.

В работе проведено комплексное политологическое исследование инновационной политики в контексте современного демократического политико-культурного развития. Проанализированы основные этапы развития теории инноваций и обобщены идейные истоки парадигмы инновационного развития в истории мировой и отечественной политической мысли. Расширена методология исследования демократических инноваций и инновационной

политики, что основывается на компаративном анализе основных теоретических концепций и подходов к пониманию сущности и особенностей политико-культурных аспектов инновационного развития государства и общества.

Предложено авторское определение инновационной политики как целенаправленной деятельности её субъектов по руководству и управлению общественными процессами на основе концептуально оформленной системы идей, подходов, принципов, стратегий, приоритетов инновационного развития государства и общества, организационно-практических мероприятий и методов планирования, стимулирования, регулирования и контроля процессов инновационной деятельности. Инновационная политика обеспечивает создание благоприятного инновационного климата в государстве в целом и преобразования не только системы государственного управления, коммуникаций, институтов власти, но и развитие соответствующей политико-культурной сферы общества, инновационной инфраструктуры, форм участия граждан в процессе принятия общественно-политических решений и форматов социально-политических интеракций на инновационных принципах. Доказано, что главными ориентирами инновационной политики в демократическом государстве выступают гражданские приоритеты, в частности, развитие самоорганизации и других горизонтальных форм политической коммуникации.

Подчеркивается, что эффективность осуществления инновационной деятельности, прежде всего, зависит от построения действенной инновационной модели общественно-политического развития. В основе последней лежит внедрение нового политического дизайна путем реализации через инновации в политико-культурной сфере таких их качественных характеристик, которые стимулируют налаживание конструктивного диалога власти и гражданского общества, расширяют и углубляют участие граждан в процессе принятия общественно значимых решений, способствуют формированию гражданского сознания и новой политической культуры.

Исследованы основные формы и методы общественной вовлеченности в процесс принятия важных решений в контексте реализации инновационной политики государства и формирования политико-культурной сферы общества. Анализ основных качественных характеристик демократических инноваций различных зарубежных стран позволил раскрыть их роль и значение в формировании инновационной политической культуры украинского общества, поддержке инновационной политики государства гражданским обществом, дальнейшего развития его организационных характеристик. Определено, что инновационная политическая культура способствует внутренней организации социального взаимодействия и обеспечивает восприимчивость людей к новым идеям, их готовность и способность поддерживать и реализовывать инновации во всех сферах жизни.

Обоснована модель инновационной политики Украины, в которой органично сочетаются процессы государственного регулирования и самоорганизации граждан в условиях перехода к демократии с учетом

зарубежного опыта внедрения новейших достижений и их рационального использования в политико-культурной сфере.

Ключевые слова: инновации, демократические инновации, инновационное развитие, инновационная политика, инновационная политическая культура, гражданская вовлеченность, самоорганизация общества, демократическое политико-культурное развитие.

Ponomarenko L. Innovation Policy in the Context of Democratic Political and Cultural Development. — Manuscript.

Dissertation for an academic degree of a Candidate of Political Sciences, speciality 23.00.03 — Political Culture and Ideology. — National Pedagogical Dragomanov University. — Kyiv, 2015.

Dissertation is devoted to a complex political research of innovation policy in the context of modern democratic political and cultural development. Main stages of development of innovation theory were analyzed and ideological origins of the paradigm of innovative development in the history of world and domestic political opinion were generalized. Methodology of studying democratic innovations and innovation policy, which is based on the comparative analysis of the main theoretical concepts and approaches to understanding the essence and features of political and cultural aspects of innovative development of the state and society were expanded.

Basic forms and methods of public involvement in the process of social significant decision making in the context of realization of innovative policy of the state and the formation of political and cultural spheres of society were studied. Analysis of major quality characteristics of democratic innovations in the political and cultural sphere of various foreign countries was conducted, their role and importance in the formation of innovative political culture of Ukrainian society was explored.

Keywords: innovations, democratic innovations, innovative development, innovative policy, innovative political culture, civic involvement, self-organization of society, democratic political and cultural development.

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100304162

Підписано до друку 27.05.2015 р. Формат 60х84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 прим. Зам. № 234

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9

Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.

(044) 239-30-26.